

УДК 343.8:[364-78:004.9]

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-18-202-208

Колодій Інна Миколаївна,
кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри формування та розвитку
професійної компетентності персоналу ДКВС України,
Пенітенціарна академія України
inna.kolodii@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-7811-2457

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ В РОЗРІЗІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ

У статті досліджено зміст поняття «ресоціалізація засуджених» з урахуванням різноманітності сфер його використання. Акцентовано увагу на ресоціалізації засуджених як процесі «руйнування» наявних у них норм антигромадської поведінки та поновленні їхньої правомірної поведінки, закріпленні позитивних якостей й цінностей. Проведено аналіз сучасного стану реалізації 5 стратегічної цілі, визначеної Стратегією реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року, - удосконалення методів та інструментів виправлення і ресоціалізації засуджених та їх подальше впровадження. Досліджено стан та проблемні питання запровадження оцінки криміногенних ризиків та індивідуального планування у діяльності органів та установ виконання покарань. Констатовано необхідність діджиталізації діяльності установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України. Охарактеризовано основні напрямки співпраці між установами виконання покарань, уповноваженими органами з питань пробації, релігійними і громадськими організаціями. Визначено проблеми та перспективи навчання і працевикористання засуджених як однієї із форм їх ресоціалізації. Доведено, що основну роль у працевикористанні засуджених відіграє мотивація до праці. Запропоновано запровадити додаткові стимули до корисної зайнятості засуджених, за умови їх закріплення в кримінально-виконавчому законодавстві. Проаналізовано програми диференційованого виховного впливу на засуджених, з урахуванням їх розподілу на загальновиховні та корекційні. Зауважено про потребу здійснювати корекційну роботу із засудженими долучаючи їх до проходження корекційних програм. Доведено необхідність упорядкування чинного кримінально-виконавчого законодавства з урахуванням запровадження інноваційних форм та методів соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими. Підсумовано, що ресоціалізація засуджених на сьогодні – це загальна місія як державних, так і громадських інституцій, які спільно прагнуть знизити рецидивну злочинність та повернути кожного засудженого у суспільство в якості законослухняного громадянина.

Ключові слова: засуджений, виправлення, ресоціалізація, процес ресоціалізації, стратегія реформування пенітенціарної системи.

Kolodii I. INNOVATIVE METHODS AND TOOLS OF RESOCIALIZATION OF CONVICTS IN THE SCOPE OF IMPLEMENTATION OF THE STRATEGY OF REFORMING THE PENITENTIARY SYSTEM

The article explores the meaning of the concept of «resocialization of convicts» taking into account the variety of areas of its use. The focus is on the resocialization of convicts as a process of «destruction» of their existing norms of antisocial behavior and the restoration of their lawful behavior, consolidation of positive qualities and values. An analysis of the current state of implementation of the 5th strategic goal, defined by the Penitentiary System Reform Strategy for the period until 2026, was conducted - improving methods and tools for the correction and resocialization of convicts and their further implementation. The state and problematic issues of implementing criminogenic risk assessment and individual planning in the activities of penal institutions and bodies were investigated. The need for digitalization of the activities of penitentiary institutions and pretrial detention centers of the State Penitentiary Service of Ukraine has been identified. The main areas of cooperation between penal institutions, authorized probation authorities, religious and public organizations are described. The problems and prospects of training and employment of convicts as one of the forms of their resocialization are identified. It has been proven that the main role in the employment of convicts is played by motivation to work. It is proposed to introduce additional incentives for the useful employment of convicts, provided that they are enshrined in the penal legislation. Programs of differentiated educational influence on convicts were analyzed, taking into account their division into general education and correctional programs. The need to carry out correctional work with convicts by involving them in correctional programs was noted. The need to streamline the current penal legislation, taking into account the introduction of innovative forms and methods of socio-educational and psychological work with convicts, has been proven. It is summarized that the resocialization of convicts today is a common mission of both state and public institutions, which jointly strive to reduce recidivism and return each convict to society as a law-abiding citizen.

Keywords: convict, correction, resocialization, resocialization process, penitentiary system reform strategy.

Постановка проблеми. Інтеграція України до Європейського Союзу це складний та тривалий процес, оскільки впровадження європейських стандартів вимагає не лише прийняття нових законів, але й їх належної імплементації, що передбачає зміну підходів до управління, контролю та правозастосування. Сучасна політика України в пенітенціарній сфері акцентована на відході від карального підходу до

реабілітаційного. Протягом останніх років відбулись принципові зміни в змісті та напрямках діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, які були зумовлені схваленням Кабінетом Міністрів України Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року.

В Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року визначено основні стратегічні цілі реформування пенітенціарної системи, в тому числі удосконалення методів та інструментів виправлення і ресоціалізації засуджених та їх подальше впровадження. Реалізація зазначеної стратегічної цілі передбачає виконання низки завдань: запровадження оцінки криміногенних ризиків та індивідуального планування у діяльності органів та установ виконання покарань; розроблення та впровадження корекційних програм, у тому числі з урахуванням залежностей засуджених; удосконалення системи психологічної допомоги засудженим та особам, взятим під варту; удосконалення механізму співпраці між установами виконання покарань, уповноваженими органами з питань пробації, релігійними і громадськими організаціями; зміна підходів до залучення до корисної зайнятості засуджених та осіб, взятих під варту, створення додаткових стимулів для залучення засуджених до праці як засобу ресоціалізації; розширення можливостей для здобуття засудженими формальної (загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти), неформальної та інформальної освіти (у тому числі з використанням дистанційних технологій); удосконалення системи організації доступу до Інтернету засуджених та осіб, взятих під варту [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Результати вивчення наукової літератури показали, що дослідженням проблематики ресоціалізації засуджених займалися такі вчені та практики як: Є. Ю. Бараш, В. В. Василик, Р. В. Ващенко, Д. Є. Заїка, М. Ю. Кутєпов, В. А. Львовчкін, А. Х. Степанюк, В. В. Сулицький, С. О. Чебоненко, М. П. Черненко, Д. В. Ягунов та ін. Поряд із цим, особливості практичного впровадження нових форм та інструментів ресоціалізації засуджених, в розрізі реалізації Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року, є недостатньо дослідженими та потребують більш детального розгляду.

Метою статті є дослідження напрямків та проблемних питань впровадження інноваційних форм та інструментів ресоціалізації засуджених в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з основоположних критеріїв, що засвідчує цивілізованість і рівень правової культури будь-якої держави, є стан дотримання та охорони прав її громадян, у тому числі засуджених, а також ефективна ресоціалізація колишніх злочинців. Саме ресоціалізація особи, звільненої з місць позбавлення волі, покликана забезпечити відновлення та подальший розвиток її соціально корисних зв'язків, відносин із суспільством, формування гармонійної особистості, здатної об'єктивно оцінювати себе та навколишній світ, з повагою ставитися до загальнолюдських і національних цінностей [2, с. 99].

Ресоціалізація засуджених проводиться у відповідності до вимог глави 19 Кримінально-виконавчого кодексу України [3] та наказу Міністерства юстиції України «Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими» від 04.11.2013 № 2300/5 [4].

Кримінально-виконавчий кодекс України в ст. 6 визначає поняття ресоціалізації як свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві [3].

Дослідники в сфері науки кримінально-виконавчого права та пенітенціарної психології в більшості випадків тлумачать ресоціалізацію як процес. Так, наприклад, А. С. Романова розкриває ресоціалізацію як «необхідний процес засвоєння засудженими і звільненими особами соціального досвіду з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві, котрий полягає у низці заходів і засобів впливу на засудженого через його психологічно-моральні, свідомісно-ціннісні, правові установки щодо правомірного вектору активної життєдіяльності у суспільстві» [5, с. 45].

В. В. Василик розуміє ресоціалізацію як «процес позитивних змін особистості засудженого внаслідок застосування правових, організаційних, педагогічних, психологічних, виховних та інших заходів впливу з метою усунення негативних ціннісних орієнтирів засуджених, наслідків їх ізоляції, закріплення результатів виправлення, надання їм допомоги після відбуття покарання та сприяння їх адаптації в соціальному середовищі» [6, с. 37].

К. С. Ізосімова акцентує увагу на тому, що «кожен крок у процесі ресоціалізації засудженого має певні системні характеристики, але будь-який вплив здійснюється на один і той самий об'єкт – девіантну особу, яка повністю або частково через певні об'єктивні або суб'єктивні причини втратила якусь частину своїх позитивних якостей» [7, с. 19].

Ми поділяємо думку вчених, які зазначають, що «сам процес ресоціалізації повинен насамперед бути покликаним зруйнувати наявні в засудженого норми антигромадської поведінки, антисуспільні цінності, а також розірвати негативні антисоціальні зв'язки засудженого, поновити його правомірну поведінку, закріпити позитивні якості й цінності» [8, с. 434].

З метою більш повного розкриття поняття «ресоціалізація засуджених» уявляється необхідним зупинитись на основних аспектах реалізації 5 стратегічної цілі Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року «Удосконалення методів та інструментів виправлення і ресоціалізації

засуджених та їх подальше впровадження», і визначеними нею завданнями, одним з яких є запровадження оцінки криміногенних ризиків та індивідуального планування у діяльності органів та установ виконання покарань.

Діяльність щодо розробки та впровадження окремих елементів оцінки ризиків та потреб у діяльності органів виконання покарань розпочалася ще у 2000 році. Вона відбувалась в межах пілотних проєктів із впровадження відновного правосуддя та ювенальної юстиції, що підтримувалися представництвами Дитячого фонду Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) та Європейською комісією в Україні, Канадською агенцією з міжнародного співробітництва, Швейцарською агенцією з розвитку та співробітництва, програмою Матра (Посольства Королівства Нідерланди), Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Інститутом Сталих Спільнот (ISC), Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), Посольством Великої Британії, Міжнародним фондом «Відродження» та Центральним менонітським комітетом [9, с. 154].

Але використовувати програмне забезпечення з елементами штучного інтелекту «КАССАНДРА», за допомогою якого здійснюється аналіз оцінки ризиків вчинення засудженим повторного кримінального правопорушення, Міністерство юстиції України почало лише з 2020 року. Такий «прогноз повторного правопорушення ґрунтується на використанні машинного вивчення та алгоритмів автоматизованих висновків (прогнозів), які базуються на результатах обробки великих структурованих масивів даних про історію правопорушень особи; наявності житла, сім'ї, освіти та роботи; матеріального становища; контролю над поведінкою та мисленням; вживання алкоголю та наркотиків, стосунків у суспільстві та інших аспектів» [10, с. 248].

Фактори ризику поділяються на статичні фактори ризику, пов'язані з історією кримінальних правопорушень засудженого (обвинуваченого), які враховуються при визначенні рівня ризику, але які неможливо змінити, та динамічні фактори ризику, пов'язані із соціальними та психологічними характеристиками особистості засудженого (обвинуваченого), які можливо змінити певними заходами впливу. Загалом оцінка ризиків слугує двом головним цілям: помірковане застосування безпекових обмежувальних заходів чи обрання найбільш ефективного (в тому числі і з міркувань безпеки) покарання, а також планування корекційної роботи з відповідними правопорушниками [11, с. 184, 187].

Наступним завданням з реалізації 5 стратегічної цілі Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року є розроблення та впровадження корекційних програм, у тому числі з урахуванням залежностей засуджених.

На виконання Стратегії реформування пенітенціарної системи Міністерством юстиції України затверджено та Департаментом з питань виконання кримінальних покарань впроваджено в діяльність установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України 26 програм диференційованого виховного впливу на засуджених, з них 14 загальновиховних та 12 корекційних. Загальновиховні програми, як вид програм диференційованого виховного впливу на засуджених, почали запроваджуватись в діяльність установ виконання покарань відповідно до наказу Міністерства юстиції України починаючи з 2016 року [12].

Корекційні програми, як інноваційна форма ресоціалізації засуджених, увійшли в практику установ виконання покарань лише в 2022 році, у зв'язку з необхідністю проведення апробації проєктів перших корекційних програм. І вже у 2023 році було апробовано та наказами Міністерства юстиції України затверджено 6 корекційних програм: «Я – мама, або все про виховання», «Програма психологічної підтримки засуджених ветеранів війни», «Вирішення проблем», «Підтримка родинних зв'язків», «Зміна прокримінального мислення», «Керування емоціями»; в 2024 році – ще 6 корекційних програм: «Рекреація осіб, які вживають психоактивні речовини», «Подолання домашнього насильства», «Програма із надання психологічної та психосоціальної підтримки засуджених, зокрема схильних до суїциду, а також про спонукання їхніх поведінкових змін», «Соціально-психологічна адаптація до умов позбавлення волі для осіб, вперше засуджених», «Свідомий вибір: профілактика вживання психоактивних речовин», «Я – тато, або все про виховання».

В основу розроблення корекційних програм було покладено наступні принципи: використання доказових методик, когнітивно-поведінкових інструментів та прийомів; відповідність змісту програм криміногенним потребам засудженого; врахування факторів сприйняття засудженого – його індивідуальних особливостей, що можуть впливати на участь у програмах, і це дає підстави стверджувати, що ними покрито всі криміногенні потреби засуджених, які визначає проведена персоналом відділів соціально-виховної та психологічної роботи установ оцінка ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення.

Ще одним завданням з реалізації 5 стратегічної цілі Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року є удосконалення системи психологічної допомоги засудженим та особам, взятим під варту.

Під час обрання методів психологічної допомоги засудженим при ресоціалізації необхідно пам'ятати про систему панівних мотивів особистості, тобто про її спрямованість. Спрямованість засудженого містить усвідомленні мотиви його поведінки, а саме його цілі, інтереси, ідеали, переконання, та зображує саме моральну сторону його особистості, визначає поведінку. На спрямованість особистості впливає також і характер, і темперамент як відносно стійка й вроджена властивість психіки, яка власне й

відповідає за те, як особа реагує на події, які з нею відбуваються, та інших людей. Також риси характеру певною мірою визначають можливий ступінь адаптації засудженого до умов суспільства, швидкість і процес його ресоціалізації [8, с. 435].

Наступне завдання з реалізації 5 стратегічної цілі Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року – удосконалення механізму співпраці між установами виконання покарань, уповноваженими органами з питань пробації, релігійними і громадськими організаціями.

Для засуджених, які перебувають в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України, є важливим розуміння того, що про них турбуються та допомагають вирішувати проблеми, які вони самі вирішити не в змозі. Ефективна діяльність персоналу відділів соціально-виховної та психологічної роботи установи в напрямку сприяння виправленню та ресоціалізації засуджених неможлива без залучення інших соціальних інституцій (релігійних і громадських організацій, уповноважених органів з питань пробації та ін.).

Необхідність залучення релігійних організацій до роботи із засудженими була очевидною з часів проголошення незалежності України. Сьогодні в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України налагоджена співпраця з усіма офіційно зареєстрованими релігійними організаціями, представники яких, з дотриманням встановленого законом порядку, допускаються в установи для відправлення релігійних обрядів.

Практика останніх років доводить, що залучення до процесу ресоціалізації і перевиховання засуджених представників різних релігійних конфесій дозволяє позитивно вплинути на почуття, поведінку, свідомість засуджених, певною мірою заспокоїти їх душу, вгамувати пристрасті, вселити надію на майбутнє [11, с. 417].

В установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України облаштовані та діють 143 культові релігійні споруди, а душпастирську опіку над засудженими здійснюють представники понад 123 релігійних організацій, офіційно зареєстрованих в Україні. Кількість засуджених, які долучені до проходження програми диференційованого виховного впливу на засуджених «Духовне відродження», становила 4990 осіб у 2024 році, 6075 осіб у 2023 році, 6427 осіб у 2022 році.

Вагомою є і співпраця установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України з благодійними та громадськими організаціями. Актуальними прикладами такої співпраці є залучення ресурсів благодійної організації «FREE ZONE» з оплати послуг оформлення паспорта громадянина України засудженим (так, протягом 2024 року 400 засуджених отримали таку допомогу), та співпраця з громадською організацією «Докудейз», завдяки якій засуджені удосконалюють свої знання про права людини та громадянина і способи їх захисту (наразі при 86 установах виконання покарань та слідчих ізоляторах функціонують 84 кіноклуби документального кіно про права людини Docudays UA).

На сьогодні одним із основних маркерів ефективної ресоціалізації засуджених є бажання працювати та виховання внутрішньої мотивації до праці. Саме тому постає актуальною зміна підходів до залучення до корисної зайнятості засуджених та осіб, взятих під варту, і створення додаткових стимулів для залучення засуджених до праці як засобу ресоціалізації.

Праця засуджених до позбавлення волі є продуктивною, суспільно корисною діяльністю, яка здійснюється з метою ресоціалізації цих осіб після їх звільнення, а також для задоволення їхніх окремих особистих потреб і регулюється нормами міжнародного права, кримінально-виконавчим законодавством та по окремих питаннях трудовим правом. Вона здійснюється на добровільній основі на підставі договору цивільно-правового характеру або трудового договору та погоджується адміністрацією установи, яка зобов'язана створювати умови для праці засуджених. Ця праця оплачується відповідно до її кількості та якості, а форми і системи оплати праці, норми праці та розцінки встановлюються нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України [13, с. 23].

Суспільно корисна праця є потужним чинником, що впливає на формування особистості засудженого, зокрема, праця певною мірою сприяє психоемоційному розвантаженню й відвертає від нав'язливих думок, до того ж швидше минає час. Сумлінне ставлення до праці надає можливість заслужити умовно-дострокове звільнення або отримати інші передбачені законом пільги, здобути корисні навички тощо [14, с. 324].

Поділяємо думку В. А. Кирилюк, яка зазначає, що «праця засуджених до позбавлення волі в установах виконання покарань корисна сама по собі, а не як виробнича діяльність...необхідно розрізняти працю заради прибутку колонії та працю заради виправлення й ресоціалізаційного впливу... основна мета залучення засуджених до праці полягає у їх виправленні, отриманні ними трудових навичок задля підготовки до нормального життя після звільнення, а не з метою отримання прибутку підприємствами установ виконання покарань» [15, с. 159].

В ефективному працевикористанні засуджених головну роль відіграє мотивація до праці. Якщо говорити про додаткові стимули до корисної зайнятості засуджених в сучасних умовах, то під ними на перспективу можна розглядати: подарунки працюючим засудженим з нагоди свят та на дні народження неповнолітніх дітей; додаткові побачення з членами сім'ї; організацію підвищення кваліфікації на професійних тренінгах; оплату навчання в закладах вищої освіти; короткострокові відпустки тощо. Разом з тим, постає питання про закріплення вищезазначених стимулів до праці засуджених в кримінально-

виконавчому законодавстві, що надасть можливість працюючим засудженим бачити її результат.

Позитивним досвідом на сьогодні є співпраця Департаменту з питань виконання кримінальних покарань з благодійною організацією «FREE ZONE» та партнерськими неурядовими організаціями «100% життя» - Мережа ЛВЖ та РАТН в установах виконання покарань в напрямку запровадження нової моделі залучення засуджених до праці в якості соціальних працівників та параюристів за принципом «рівний рівному». Попередньо було здійснено відбір кандидатів серед засуджених, які виявили бажання, та проведено навчання відібраних осіб, за результатами якого складено іспит. Після вдалого складення іспиту кожен засуджений, який виявив бажання працювати, може укласти цивільно-правовий договір з благодійною організацією і надавати обумовлені послуги. Так, протягом 2024 року благодійною організацією «FREE ZONE» було залучено як надавачів послуг, в межах проєктів за підтримки міжнародних донорів, 78 засуджених.

Одним із вагомих завдань з реалізації 5 стратегічної цілі Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року є розширення можливостей для здобуття засудженими формальної (загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти), неформальної та інформальної освіти (у тому числі з використанням дистанційних технологій).

Проведений аналіз нормативно-правових актів, в положеннях яких закріплено право засуджених на освіту в місцях позбавлення волі (ст.ст. 125-126 Кримінально-виконавчого кодексу України, Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про вищу освіту»), дає можливість стверджувати, що в загальному вони відповідають нормам міжнародних актів та саме право на освіту реалізується, у тому числі, і завдяки залученню засуджених до проходження програм диференційованого виховного впливу на засуджених «Освіта» та «Професія». Так, у 2022-2024 роках до проходження зазначених програм в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах було залучено у 2024 році «Освіта» - 1973, «Професія» - 3653 засуджених, у 2023 році «Освіта» - 2488, «Професія» - 5398 засуджених, у 2022 році «Освіта» - 2756, «Професія» - 4242 засуджених.

Як слушно зазначає А. Х. Степанюк, загальноосвітнє й професійно-технічне навчання здійснюється з метою сприяння розвитку особи, її виправлення і полягає не тільки в тому, щоб дати систему знань про закономірності розвитку природи й суспільства, розширити межі світогляду, сприяти інтелектуальному розвитку засуджених, залучати їх до досягнень науки і техніки, а й безпосередньо впливати на виховання засуджених [16, с. 200].

Особливу увагу слід звернути на право засуджених щодо отримання ними фахової передвищої та вищої освіти, оскільки станом на 01.01.2025 здобувають таку освіту 25 засуджених, зараховані до закладів вищої освіти протягом 2024 року 7 осіб з числа засуджених та осіб, узятих під варту. Зазначений показник є доволі низьким з урахуванням того факту, що на сьогодні заклади вищої освіти України надають можливість особам навчатись за дистанційною формою навчання, а Міністерство юстиції України та Департамент з питань виконання кримінальних покарань докладають максимум зусиль в напрямку розширення можливостей для здобуття засудженими вищої освіти.

Актуальними на сьогодні є також питання отримання засудженими неформальної та інформальної освіти (у тому числі з використанням дистанційних технологій). Так, відповідно до звітної інформації установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, протягом 2024 року 1753 особи виявили бажання та розпочали навчання на курсах професійного навчання робітників на виробництві; 3451 особа з числа засуджених та осіб, узятих під варту, виявила бажання проходити навчання на онлайн-платформах, 3154 з яких завершили навчання та отримали сертифікати.

Останнім завданням з реалізації 5 стратегічної цілі Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року є удосконалення системи організації доступу до Інтернету засуджених осіб та осіб, взятих під варту.

Опанування базових навичок, таких як користування банкінгом, телефоном, інтернетом, електронною поштою, онлайн-сервісами та цифровими інструментами для навчання чи роботи є невід'ємними елементами сучасного життя. Важливим є і те, що належний рівень володіння цифровими технологіями сприяє підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці, швидкій адаптації, та, як наслідок, зниженню ризику рецидиву [17, с. 392].

Наявність доступу до мережі Інтернет в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України ініційована Міністерством юстиції України з метою забезпечення права засуджених на користування онлайн-послугами.

Станом на кінець 2024 року 99% засуджених мали доступ до мережі Інтернет. В установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України діють 122 інтернет-класи, у яких забезпечено 303 робочих місця із діючими спеціалізованими технічними пристроями та відповідним програмним забезпеченням (з них 47 робочих місць для засуджених до довічного позбавлення волі). Кількість планшетних комп'ютерів, які перебувають на балансі установ, становить 196 одиниць. Разом з тим, у користуванні засуджених знаходиться 5857 власних планшетних комп'ютерів (з них 1264 у засуджених до довічного позбавлення волі). Кількість випадків використання засудженими онлайн-послуг урядових сайтів протягом 2024 року становить 6306, в тому числі надіслано звернень з використанням мережі Інтернет - 217 (засудженими до довічного позбавлення волі - 48).

Висновки. Пенітенціарна система України з моменту схвалення розпорядженням Кабінету Міністрів України Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року стала більш відкритою, гуманною, та за параметрами поетапно наближається до європейських стандартів.

Аналіз сучасного стану та перспектив впровадження інноваційних методів та інструментів ресоціалізації засуджених в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України дає можливість стверджувати, що ця сфера діяльності є одним із важливих етапів реалізації Стратегії, адже ресоціалізація засуджених – один із першорядних напрямків діяльності установ виконання покарань, від реалізації якого залежить їх загальна результативність.

Ресоціалізація засуджених на сьогодні – це загальна місія як державних, так і соціальних інституцій, які спільно прагнуть знизити рецидивну злочинність та повернути кожного засудженого у суспільство в якості законослухняного громадянина.

Ресоціалізація засудженого являє собою безперервний процес, який складається з комплексу засобів соціально-виховного та психологічного впливу, і передбачає диференційований підхід до засуджених, зважаючи на їх соціально-психологічну характеристику та наявність девіантної поведінки.

Для повноцінної реалізації низки прав засуджених необхідно щоб держава на належному рівні забезпечила фінансування установ виконання покарань і слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України та вжила ряд заходів щодо можливості засуджених обирати найбільш оптимальну для них сферу діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.03.2025).
2. Бараш Є. Ю. Кримінологічні засади ресоціалізації засуджених до тривалих строків покарання. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 4(101). С. 99-108.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#top> (дата звернення: 22.03.2025).
4. Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими: наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2013 № 2300/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1863-13#Text> (дата звернення: 25.03.2025).
5. Романова А. С. Психологічно-правові особливості ресоціалізації засуджених. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право*. 2021. № 11(23). С. 40-46.
6. Василик В. В. Виправлення та ресоціалізація засуджених до позбавлення волі в системі засобів реалізації завдань кримінально-виконавчого законодавства. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2(20). С. 33-39.
7. Ізосімова К. С. Прийом і тримання засуджених у дільниці карантину, діагностики і розподілу в колоніях мінімального рівня безпеки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 5. Том 3. С. 127-130.
8. Дільна З. Ф., Устрицька Н. І. Психологічні особливості ресоціалізації засуджених. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 433-436.
9. Яковець І., Автухов К. Шлях впровадження та подальші перспективи інституту оцінки ризиків вчинення повторного правопорушення в Україні. *Право України*. 2019. № 7. С. 152-162.
10. Павлова Т. О. Діджиталізація як засіб модернізації держави та окремих органів кримінальної юстиції. Дослідження механізму реалізації прав і свобод людини та громадянина в публічному і приватному праві: кол. монографія / М. А. Баламуш, Н. В. Ільєва, О. М. Миколенко [та ін.]; за заг. ред.: О. В. Гаран, О. І. Миколенко. Одеса: Фенікс, 2023. С. 223-258.
11. Теоретичні питання удосконалення кримінально-виконавчого законодавства України та практики його застосування: монографія / К. А. Автухов, О. В. Гальцова, М. Ю. Кутєпов та ін.; за заг. ред. А. Ф. Степанюка; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Нац. акад. прав. наук України. Харків: Право, 2021. 488 с.
12. Про затвердження положень про програми диференційованого виховного впливу на засуджених: наказ Міністерства юстиції України від 16.05.2016 № 1418/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0727-16#Text> (дата звернення: 27.03.2025).
13. Формування оптимальної моделі залучення засуджених до праці: монографія / під ред. Ф. П. Шульженка (перша частина), О. В. Кузьменко (друга частина). Київ: ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2022. 441 с.
14. Кутєпов М. Ю. Праця засуджених як шлях до ресоціалізації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 322-325.
15. Кирилюк В. А. Деякі питання залучення засуджених до позбавлення волі до праці та пропозиції щодо її оптимізації. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2017. № 2. С. 156-164.
16. Засоби виправлення і ресоціалізації засуджених до позбавлення волі: монографія / за заг. ред.

д.ю.н., проф. А. Х. Степанюка. Х.: Кроссруд, 2011. 323 с.

17. Заїка Д. Є. Зарубіжний досвід цифрової ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 391-396.

REFERENCES:

1. Pro skhvalennia Stratehii reformuvannia penitentsiarnoi systemy na period do 2026 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu yii realizatsii u 2022-2024 rokakh. (2022, December 16). [On approval of the Penitentiary System Reform Strategy for the period until 2026 and approval of the operational plan for its implementation in 2022-2024]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy №1153-r*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

2. Barash, Ye.Iu. (2016). Kryminolohichni zasady resotsializatsii zasudzhenykh do tryvalykh strokiv pokarannia. [Criminological principles of resocialization of prisoners sentenced to long terms of imprisonment]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav. №4(101)*. 99-108. [in Ukrainian].

3. Kryminalno-vykonavchy kodeks Ukrainy. (2003, July 11). [Criminal and Executive Code of Ukraine]. *Zakon Ukrainy №1129-IV*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#top> [in Ukrainian].

4. Pro orhanizatsiiu sotsialno-vykhovnoi ta psykholohichnoi roboty iz zasudzhenykh. (2013, November 4). [On the organization of socio-educational and psychological work with convicts]. *Nakaz Ministerstva yustytisii Ukrainy №2300/5*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1863-13#Text> [in Ukrainian].

5. Romanova, A.S. (2021). Psykholohichno-pravovi osoblyvosti resotsializatsii zasudzhenykh. [Psychological and legal features of the resocialization of convicts]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho: Zhurnal. Seriya Pravo. №11(23)*. 40-46. [in Ukrainian].

6. Vasylyk, V.V. (2020). Vypravlennia ta resotsializatsiia zasudzhenykh do pozbavlennia voli v systemi zasobiv realizatsii zavdan kryminalno-vykonavchoho zakonodavstva. [Correction and resocialization of prisoners in the system of means of implementing the tasks of criminal enforcement legislation]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav. № 2(20)*. 33-39. [in Ukrainian].

7. Izosimova, K.S. (2015). Pryiom i trymannia zasudzhenykh u dilnytsi karantynu, diahnostyky i rozpodilu v koloniyakh minimalnogo rivnia bezpeky. [Reception and detention of convicts in the quarantine, diagnostic and distribution area in minimum security colonies]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Vyp. 5. Tom 3*. 127-130. [in Ukrainian].

8. Dilna, Z.F., Ustrytska, N.I. (2020). Psykholohichni osoblyvosti resotsializatsii zasudzhenykh. [Psychological features of the resocialization of convicts]. *Porivnialno-analitychne pravo. №1*. 433-436. [in Ukrainian].

9. Yakovets, I., Avtukhov, K. (2019). Shliakh vprovadzhennia ta podalshi perspektyvy instytutu otsinky ryzykiv vchynennia povtornoho pravoporushennia v Ukraini. [The path of implementation and further prospects of the institution of assessing the risks of reoffending in Ukraine]. *Pravo Ukrainy. №7*. 152-162. [in Ukrainian].

10. Pavlova, T. O. (2023). Didzhytalizatsiia yak zasib modernizatsii derzhavy ta okremykh orhaniv kryminalnoi yustytisii. [Digitalization as a means of modernizing the state and individual criminal justice bodies]. *Doslidzhennia mekhanizmu realizatsii prav i svobod liudyny ta hromadianyna v publichnomu i pryvatnomu pravi. Kol. monorafiia*. 223-258. [in Ukrainian].

11. Stepaniuk, A.F., (Ed.), Avtukhov, K.A., Haltsova, O.V., Kutieпов, M.Iu. (2021). Teoretychni pytannia udoskonalennia kryminalno-vykonavchoho zakonodavstva Ukrainy ta praktyky yoho zastosuvannia. [Theoretical issues of improving the criminal enforcement legislation of Ukraine and the practice of its application]. 488. [in Ukrainian].

12. Pro zatverdzhennia polozhen pro prohramy dyferentsiiovanoho vykhovnoho vplyvu na zasudzhenykh. (2016, May 16). [On approval of provisions on programs of differentiated educational influence on convicts]. *Nakaz Ministerstva yustytisii Ukrainy №1418/5*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0727-16#Text> [in Ukrainian].

13. Shulzhenko, F.P., Kuzmenko, O.V. (Eds.) (2022). Formuvannia optymalnoi modeli zaluchennia zasudzhenykh do pratsi. [Formation of an optimal model of involving convicts in labor]. *Monohrafiia*. 441. [in Ukrainian].

14. Kutieпов, M.Iu. (2020). Pratsia zasudzhenykh yak shliakh do resotsializatsii. [Prisoner labor as a path to resocialization]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. №7*. 322-325. [in Ukrainian].

15. Kyryliuk, V.A. (2017). Deiaki pytannia zaluchennia zasudzhenykh do pozbavlennia voli do pratsi ta propozyitsii shchodo yii optymizatsii. [Some issues of involving prisoners in labor and proposals for its optimization]. *Visnyk penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy. №2*. 156-164. [in Ukrainian].

16. Stepaniuk, A.Kh. (2011). Zasoby vypravlennia i resotsializatsii zasudzhenykh do pozbavlennia voli. [Means of correction and resocialization of prisoners]. *Monohrafiia*. 323. [in Ukrainian].

17. Zaika, D.Ie. (2025). Zarubizhnyi dosvid tsyfrovoyi resotsializatsii osib, zasudzhenykh do pozbavlennia voli. [Foreign experience of digital resocialization of persons sentenced to imprisonment]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. №1*. 391-396. [in Ukrainian].